

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ПОГОДЖЕНО

на засіданні вченої ради факультету
педагогіки та психології
Протокол №8 від «03» березня 2020 р.

Декан А.Б.Радуї

Обговорено і затверджено
на засіданні кафедри практичної психології
Протокол №8 від «18» лютого 2020 р

Завідувач кафедри С.В.Гейко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ ЦДПУ імені Володимира Винниченка
вид «13» березня 2020 року № 43-ун
Голова приймальної комісії

 О.А. Семешок
Ректор

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

з практичної психології

для осіб, які вступають на I курс

денної/заочної форми навчання

на основі ступеня (рівня) бакалавра (спеціаліста або магістра)

для здобуття освітнього ступеня «Магістр»

зі спеціальності 053 «Психологія»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фахове випробування з практичної психології – форма вступного випробування для вступу на основі раніше здобутого освітнього ступеня бакалавра або освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, яка передбачає перевірку здатності вступника до опанування відповідної освітньої програми Психологія (практична психологія) на основі здобутих раніше компетентностей.

Програма вступних випробувань охоплює систему психологічних дисциплін фахової підготовки майбутнього психолога освітнього ступеня (рівня) бакалавра. Зміст програми дає можливість оцінити загальний рівень підготовки абітурієнтів до одержання освіти за спеціальністю 053 Психологія на магістерському рівні вищої освіти.

Вступне випробування дозволяє встановити ступінь професійної підготовки абітурієнта, рівень знань та умінь з практичної психології; рівень обізнаності щодо актуальних проблем майбутнього фаху.

Програма побудована з урахуванням змісту навчальних дисциплін: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Історія психології», «Експериментальна психологія», «Психологічна служба в системі освіти», «Основи психологічного консультування», «Основи психокорекції».

Програма передбачає розгляд питань за напрямками:

- теоретичні засади практичної психології;
- особистість та міжособистісні стосунки у практичній психології;
- психологічний супровід розвитку особистості в онтогенезі;
- організація психологічної служби у закладах освіти;
- основні види діяльності шкільного психолога.

Форма проведення – письмове опитування за білетами.

Структура екзаменаційного білету складається з трьох теоретичних питань за змістом цієї програми.

Структура екзаменаційної оцінки: Відповіді абітурієнтів оцінюються за 200-бальною шкалою за кожне з завдань. Загальна оцінка дорівнює середній арифметичній оцінок за відповіді на всі завдання білету. Мінімальний середній бал підсумкової оцінки, що дозволяє брати участь у конкурсі – 100 балів.

Час підготовки письмової відповіді за змістом усіх питань екзаменаційного білета – **80** хвилин (1 астрономічна година і 20 хвилин)

2.1. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ І. Психологічна служба в системі освіти

Зміст роботи психологічної служби школи. „Положення про психологічну службу освіти”. Мета і завдання психологічної служби. Основні напрямки роботи психологічної служби (психологічна просвіта та профілактика; психодіагностика; психокорекція та психоконсультавання).

Етичний кодекс психолога. Характеристика розділів етичного кодексу психолога (відповідальність; компетентність; захист інтересів клієнта; конфіденційність; етичні правила психологічних досліджень; кваліфікована пропаганда психології; професійна кооперація).

Права і обов'язки психолога в галузі освіти. „Положення про психологічну службу в системі освіти України”. Аналіз права самостійного формулювання завдань; відвідування занять; поєднання роботи з навчальним навантаженням; участі у роботі медико-психолого-педагогічних комісій тощо. Аналіз основних обов'язків практичного психолога: керуватись нормативними документами; зберігати таємницю; вести плануючу та звітну документацію, та інші.

Структура психологічної служби системи освіти. Аналіз основних напрямків діяльності Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи; обласного центру практичної психології; районного (міського) центру практичної психології; психологічної служби навчально-виховного закладу.

Плануюча і звітна документація практичного психолога. План роботи на рік і на місяць, їх погодження і затвердження. Зміст роботи з учнями, педагогічними працівниками, батьками, адміністрацією. Поточна документація практичного психолога. Звітна документація (аналітичні, статистичні, річні звіти).

Обладнання кабінету практичного психолога. Типове положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів. Вимоги до розташування, інтер'єру, меблів, забезпечення науково-методичними матеріалами. Документація, стимульні матеріали тощо.

Психологічна служба початкової школи. Створення психологічно-педагогічних умов для розкриття творчих здібностей кожного учня, забезпечення його активності в засвоєнні знань, набутті вмінь та навичок, досягнення оптимального рівня розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та моральної сфер особистості молодшого школяра з урахуванням його психофізіологічних індивідуальних особливостей. Пріоритетні напрямки діяльності психологічної служби у початковій школі.

Робота психолога з підлітками. Коротка характеристика підліткового віку. Спілкування як провідний вид діяльності. Криза підліткового віку. Основні проблеми, які можуть виникнути у цей період та допомога психолога щодо їх подолання.

Робота психолога зі старшокласниками. Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани. Консультавання старшого школяра з приводу професійного самовизначення. Допомога у

розв'язанні проблем у спілкуванні та взаєморозумінні.

Психодіагностична робота. Складання психолого-педагогічних карток учнів на основі систематичного спостереження та діагностування. Індивідуальне та групове діагностування за запитом вчителів. Діагностика пізнавальних процесів; особистісних особливостей; колективу. Особливості діагностики учнів на кожному віковому етапі. Особливості діагностики вчителів та батьків.

Психопрофілактична робота. Своєчасне виявлення і попередження можливих труднощів, контроль за умовами, які забезпечують благополуччя. Програми групової та індивідуальної психопрофілактики. Характеристика психопрофілактичних заходів.

Психологічна просвіта. Підвищення психологічної культури в закладах і установах освіти. Робота з учнями, вчителями, батьками. Участь у педагогічних радах, психолого-педагогічних семінарах, круглих столах, виховних годинах, батьківських зборах. Індивідуальні, групові консультації, стінгазети.

Особливості проведення профорієнтаційної роботи практичним психологом. Фактори професійного самовизначення. Проблеми професійного самовизначення в юнацькому віці. Особливості проведення просвітницької, діагностичної та консультативної профорієнтаційної роботи практичним психологом.

Робота психолога з обдарованими дітьми. Види обдарованості: за видом діяльності, сферами психіки, ступенем сформованості, формою і широтою прояву, у залежності від віку. Особливості обдарованих дітей. Проблеми розвитку обдарованих дітей. Допомога психолога у їх розв'язанні. Психологічний супровід обдарованих дітей.

Система роботи психолога з батьками учнів. Очікування батьків учнів різного віку від роботи практичного психолога. Особливості проведення просвітницької, профілактичної, діагностичної, консультативної та корекційної роботи з батьками. Підбір тематики батьківських зборів.

Етапи і технології роботи психолога з педагогом. Індивідуальна робота психолога з педагогом. Надання педагогу об'єктивної інформації про його особистість та діяльність. Психологічний аналіз педагогічної діяльності. Активне соціально-психологічне навчання педагогів.

Організація і проведення психолого-педагогічного консилиуму. Завдання і склад консилиуму. Характеристика етапів психолого-педагогічного консилиуму. Вимоги до складання висновків консилиуму.

„Синдром згорання” у роботі практичного психолога. Аналіз причин його виникнення. Види професійного згорання та способи попередження.

Історія виникнення і становлення зарубіжних та психологічних служб. Виникнення і пріоритетні напрямки діяльності Американської психологічної служби. Структура шкільної психологічної служби у США. Соціальні служби різного профілю розвинених країн (Франція, США, Канада, Ізраїль). Специфіка психологічних служб країн Європи (районні та обласні психолого-педагогічних центри, консультативні пункти), пріоритетні напрямки їх діяльності.

Становлення і перспективи розвитку вітчизняних психологічних служб. Психологічна служба в Україні, її представленість у сфері освіти. Перша

всеукраїнська конференція з практичної психології. Пріоритетні напрямки психологічної служби України, тренінгові програми.

Розділ II. Теоретичні основи практичної психології

Класичний психоаналіз З.Фрейда. Глибинна психотерапія. Структура особистості в психоаналізі. Характеристика основних видів інстинктів у психоаналізі. Стадії психосексуального розвитку дитинства. Вимоги до психоаналітика та клієнта в глибинній терапії. Характеристика основних психотехнік: методу вільних асоціацій, тлумачення сновидінь та інших.

Механізми психологічного захисту особистості в класичному психоаналізі. Характеристика реалістичної, невротичної та моральної видів тривоги у психоаналізі. Аналіз та наведення прикладів захисних механізмів (витіснення, проєкція, заміщення, раціоналізація, регресія, заперечення, сублімація т інші).

Індивідуальна психологія А.Адлера. Компенсація почуття неповноцінності як фактор розвитку особистості. Стиль життя, його зв'язок із життєвими цілями, уявленнями людини про себе та інших людей. Соціальний інтерес як здатність до співпраці та взаємодопомоги. Типи особистостей у залежності від соціального інтересу. Завдання індивідуальної психотерапії. Опитувальники та техніки індивідуальної психотерапії («Сімейне сузір'я», «Ранній спогад» та інші).

Аналітична психологія К.Юнга. Структура особистості. Характеристика архетипів (персона, тінь, анима, анимус, самість). Типи життєвої орієнтації (екстраверсія, інтроверсія). Типи особистостей в залежності від життєвої орієнтації та чотирьох психологічних функцій (мислення, відчуття, почуття, інтуїції). Метод словесно-асоціативного портрету.

Соціокультурна теорія особистості К.Хорні. Критика та переосмислення теорії З.Фрейда. Основні потреби, від задоволення яких залежить формування здорової особистості. Базальна тривога і базальна ворожість. Характеристика невротичних потреб (захисних стратегій). Типи особистостей.

Гуманістична теорія особистості Е.Фромма. Соціальна орієнтованість теорії. Аналіз потреб особистості (в індивідуалізації, в укоріненні та інші). Умови досягнення позитивної свободи. Види та складові любові. Аналіз типів особистостей (продуктивний і непродуктивний).

Характеристика основних положень клієнт-центрованої терапії К.Роджерса. Ставлення до клієнта. Приймання рішень і відповідальності клієнтом. Самооцінка клієнта. Феноменологічність підходу. Конгруентність. Емпатія. Безумовна позитивна увага. Принцип „зараз і тепер”. Важливість довіри почуттям, інтуїції.

Трансактний аналіз. Характеристика еґо-станів особистості, способи їх розпізнавання. Наведення прикладів вербальної та невербальної поведінки, характерних для кожного еґо-стану.

Характеристика видів трансакцій, наведення прикладів взаємодії. Очікування і можливість виникнення конфліктів. Характеристика видів життєвих

сценаріїв, детермінанти виникнення та специфіка прояву. Життєві позиції, їх зв'язок з еґо-станами.

Особливості та стадії іґр. Драматичний трикутник. Стадії іґр. Приклади іґр за Е.Берном.

Психосинтез Р.Ассаджиолі. Вихідні принципи та завдання психосинтезу. Структура особистості у психосинтезі.

Аналіз етапів роботи і технік психосинтезу. Етапи психосинтезу. Техніки роботи з субособистостями; техніки для досягнення свого істинного Я ; техніки перебудови особистості навколо нового центру.

Когнітивна психологія. Аналіз основних напрямків: когнітивної реатрибуції А.Бека, раціонально-емоційної терапії А.Елліса, когнітивно-аналітичної психотерапії, когнітивно-поведінкових напрямків. Важливість усвідомлення неконструктивних думок і навчання новим способам мислення. Неадаптивні, автоматичні думки. Види викривлень реальності.

Етапи роботи у когнітивній психотерапії. Аналіз технік когнітивної психотерапії. Формула А-В-С. Знаходження помилкових суджень, виправлення їх або повна відмова від них. Аналіз технік: „Сократівський діалог”, „Декатастрофізація”, „Переформулювання”, „Децентралізація”, зменшення категоричності і пом'якшення висловлювання.

Позитивна психотерапія Н.Пезешкіана. Основні положення та характерні риси. Центрованість на конфлікті. Чотири реакції „втечі” від конфлікту. Базові здібності (пізнання, любов) і риси людини. Гармонізація лівої та правої півкулі. Етапи роботи у позитивній психотерапії.

Характеристика короткотривалої позитивної психотерапії, сфокусованої на розв'язанні проблеми. Основні положення: короткотривалість, позитивний досвід клієнта, позитивні підкріплення, безкоштовність, присутність родичів, відмова аналізувати причини проблеми, пошук ресурсів, невимушена атмосфера. Аналіз прийомів: „Опора на прогрес”, „Фантазії про майбутнє”, „Нова позитивна назва”.

Основні положення НЛП Р. Бендлера і Дж. Гриндера. Основні положення. Моделювання ефективної діяльності. Метамоделі як мовленнєвий опис світу. Зв'язок з генералізацією, викривленням, виключенням певної частини інформації. Виявлення і аналіз характерних висловлювань (збір інформації (прості упущення, порівняльні упущення, неконкретні слова); встановлення і визначення певних меж (універсальні квантіфікатори, модальні оператори, пресупозиції); семантична неоформленість (складна еквівалентність, причина–наслідок, читання думок, втрачений перформатив).

Репрезентативні системи. Характеристика візуальної, аудіальної і кінестетичної репрезентативних систем. Способи визначення провідних репрезентативних систем. Робота з якорями. Правила постановки і розрушення якорів у НЛП. Види якорів. Рефреймінг.

Розділ III. Консультативна та корекційна робота практичного психолога

Психологічні проблеми особистості та шляхи їх розв'язання. Форми прояву психологічних проблем. Соціально-психолого-індивідуальний вимір

(підструктура спілкування, спрямованості, характеру, самосвідомості, досвіду, інтелекту, психофізіологічних якостей). Діяльнісний вимір (потребово-мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, цілеутворюючий, результативний, емоційно-почуттєвий компонент). Генетичний вимір (вікові проблеми, невідповідність хронологічного та психологічного віку). Шляхи надання психологічної допомоги (повідомлення, психологічна корекція, консультування, психотерапія).

Консультування як метод психологічного впливу. Мета й завдання психологічного консультування. Сфери застосування психологічного консультування та корекції. Взаємозв'язки між психологічним консультуванням, психологічною корекцією й психотерапією. Принципи психологічного консультування.

Принципи психологічного консультування. Доброзичливе й неоцінювальне ставлення до клієнта, орієнтація на норми й цінності клієнта, заборона давати поради, конфіденційність, розмежування особистих і професійних стосунків, відповідальність, залучення клієнта до процесу консультування, позиція консультанта стосовно клієнта.

Процес психологічного консультування. Етапи психоконсультування. Початковий етап - етап входження до ситуації психологічної допомоги. Підтримка мотивації клієнта до спільної роботи, роз'яснення реалістичних можливостей психологічної допомоги й корекція нереалістичних очікувань, пробна постановка мети психологічної допомоги, визначення орієнтовних періодів та результатів роботи. Етап дії та прожиття ситуації психологічної допомоги; забезпечення умов для глибинної особистісної рефлексії та прожиття ситуації вільного й відповідального вибору.

Етап входження до нового досвіду: емоційна та екзистенційна підтримка клієнта, допомога в подоланні особистісної та ситуативної тривоги, самоаналіз ціннісно-сміслових або поведінкових перешкод, що блокують реалізацію необхідних дій. Етап входження збагаченого новим досвідом клієнта до повсякденності: підбадьорювання клієнта, наголошення на часовій обмеженості консультативного процесу, переосмислення ситуації психологічної допомоги.

Психодіагностичне обстеження в процесі психологічного консультування.

Особистісна діагностика, що полегшує орієнтування в особистих особливостях клієнта і його стану. Психодіагностична гіпотеза. Добір діагностичного інструментарію. Формулювання психологічного діагнозу. Засоби діагностики: малоформалізовані та високоформалізовані методи. Використання проєктивних методик в психологічному консультуванні.

Консультативний контакт. Фізичні та емоційні компоненти психологічного клімату під час проведення психологічного консультування. Чинники ефективного консультативного контакту (психологічний клімат та навички консультанта). Фізичні компоненти психологічного клімату (загальна атмосфера консультування, структурування консультативного простору, структурування часу консультування); емоційні компоненти психологічного клімату (щирість консультативного контакту (конгруентність), емпатія в консультуванні, безумовна повага клієнта, засоби

підтримки вербального та невербального контакту).

Комунікативні техніки консультативної допомоги. Техніки емпатичного слухання, мовчання, прояснення, рефлексивної вербалізації, інтерпретації, саморозкриття, конфронтації, підведення підсумків.

Техніка емпатичного слухання. Правила емпатичного слухання, особливості емоційного слідування за думками та почуттями клієнта.

Організація психоконсультативної бесіди. Просторова й часова організація бесіди. Типові помилки консультативної бесіди (не встановлено необхідний психологічний контакт, передчасний перехід до вирішення проблеми без достатнього вивчення її суті, авторитарність стосовно співрозмовника, нав'язування йому власного розуміння проблеми, створення перешкод для роз'яснення співрозмовником своєї точки зору). Умовні етапи бесіди (знайомство з клієнтом і початок бесіди, формулювання й перевірка консультативних гіпотез, корекційний вплив, завершення бесіди). Контакт із клієнтом під час бесіди.

Професійна підготовка, кваліфікація, функції та етика консультанта.

Типи спеціалістів, що можуть надавати професійну психологічну допомогу. Професійна етика практичного психолога. Права клієнта (обрання психолога, обговорення та прийняття рішення про прийнятність для клієнта того чи іншого методу психологічної допомоги, оцінка результатів психологічної допомоги в процесі її надання, відмова від послуг психолога, орієнтування в концепціях та термінах психологічної допомоги, інформація про освіту та кваліфікацію психолога). Найважливіші рольові функції консультанта.

Модель ефективного консультанта. Автентичність як найважливіша екзистенційна цінність психолога (повне усвідомлення конкретної ситуації, вибір адекватних даному моменту дій, почуття відповідальності за свій вибір). Відкритість власному досвідові. Розвиток самопізнання. Сила особистості й ідентичність. Толерантність до невизначеності. Прийняття особистої відповідальності. Емпатія. Система цінностей консультанта.

Засоби впливу консультанта. Консультативна бесіда. Вербальний контакт із клієнтом - консультативна бесіда. Спектр невербальних засобів (контакт очей, вираз обличчя, поза тіла, характеристики голосу). Особливості професійної консультативної бесіди (простір, час бесіди, етапи, типові помилки). Прийоми й техніки, спрямовані на вирішення спеціальних завдань, що виникають під час прийому. Використання прийомів залежно від теоретичної орієнтації консультанта і від характеру проблем, з якими звертається клієнт.

Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. Фактори деструктивного впливу: загроза втратити ідентичність, негативні наслідки в особистому житті, загроза психічних порушень. "Синдром емоційного згорання": причини, способи попередження розвитку.

Сфери застосування психологічного консультування та корекції. Психічний та духовний розвиток дитини; екзистенційні та особистісні проблеми підлітка; шлюб та сім'я; проблематика психічного та особистісного здоров'я; психологічна допомога помираючому та психотерапія непоправного лиха; проблеми похилого віку; місця ув'язнення, лікарні, казарми, студентські містечка; психологічна допомога та підтримка в кризових ситуаціях; шкільне

консультування; професійне консультування; психологічна допомога, що стосується крос-культурної проблематики; управлінське консультування.

Види психокорекції в залежності від змісту, тривалості роботи, кількості учасників, центрованості (на клієнтові чи проблемі).

Принципи психокорекційної роботи. Добровільність, інформованість, конфіденційність, зв'язок з психодіагностикою та ін.

Етапи психокорекції. Характеристика діагностичного, установчого, корекційного етапу та етапу оцінки ефективності корекційних впливів.

Механізми психокорекційного впливу. Повідомлення інформації, навіювання надії, універсальність страждань, альтруїзм, імітація поведінки, інтерперсональний вплив, групова згуртованість, катарсис. Показання до проведення індивідуальної психокорекційної роботи.

Групова психокорекція. Розв'язання проблем міжособистісного характеру. Фактори, які враховуються при комплектуванні групи.

Вимоги до психолога, який здійснює психокорекційні заходи. Основні компоненти професійної готовності (теоретичний, практичний, особистісний). Необхідність роботи в парі двох тренерів.

Вимоги до складання психокорекційної програми. Мета, завдання, форма і методи роботи, вік, час для реалізації, частота зустрічей, тривалість кожного заняття, обладнання, зміст і структура кожного заняття, участь інших осіб, список використаної літератури.

Сруктура психокорекційного заняття. Особливості проведення першого заняття. Чергування вправ. Особливості проведення рефлексії, підсумків дня.

Оцінка результатів психокорекційного впливу. Аналіз досягнення змін у когнітивній, емоційній і поведінковій сферах.

Методи поведінкової корекції. Біхевіоризм. Метод систематичної десенсибілізації Вольпе. Проблеми, для подолання яких доцільно використовувати метод. Етапи методу систематичної десенсибілізації. Використання вправ для релаксації.

Специфіка використання імерсійних методів. Характеристика та умови використання методів повені, імплузії, парадоксальної інтенції.

„Жетонний метод”. Доцільність використання методу. Умови отримання жетонів. Основні компоненти жетонного методу: систематичне спостереження; опис необхідної поведінки; визначення позитивних підкріплень; контроль.

Холдингтерапія. Проблеми, для подолання яких використовується метод. Вік дітей з якими доцільно використовувати метод. Задачі матері, інших членів сім'ї, психолога при використанні методу. Тривалість і частота зустрічей. Правила методу холдингу. Взаємодія після холдингу: сумісна гра, спів, читання віршів і казок.

Імаго-метод. Тривалість відтворення бажаного образу. Прийоми роботи: імпровізований діалог; імпровізація ситуації; переказ і драматизація; виконання ролі в спектаклі. Підбір образів. Механізми корекції: відволікання, переконання, роз'яснення, навіювання, імітаційна поведінка, емоційна підтримка, навчання новим способам поведінки.

Психогімнастика. Характеристика етапів психогімнастики – підготовчого,

пантомімічного, заключного. Приклади вправ, які використовуються на кожному етапі. Тривалість занять. Комплектування групи. При яких проблемах доцільно використовувати. Особливості використання у роботі з дошкільниками.

Арттерапія. Цілі арттерапії. Форми (пасивна, активна). Характеристика видів арттерапії: малюнкової, музикотерапії, танцювальної, бібліотерапії, казкотерапії та ін.)

Малюнкова терапія. Доцільність використання. Характеристика матеріалу, яким потрібно малювати у залежності від проблем клієнта. Етапи роботи: орієнтувальний, вибір теми, малювання, інтерпретації. Аналіз методик вільного малювання, малювання в парах, спільного та додаткового малювання. Типи завдань малюнкової терапії. Форми аналізу малюнку. Аналіз показників, на які слід звертати увагу при інтерпретації малюнків.

Казкотерапія. Аналіз принципів роботи з казкою: усвідомленість, багатозначність, зв'язок з реальністю. Структура казкотерапевтичного заняття.

Музикотерапія. Мелодії та музичні інструменти, які мають найбільший психокорекційний вплив. Клієнти, які проявляють найсильнішу емоційну реакцію немусичні твори. Тривалість занять. Логіка підбору музичних творів для корекції різних емоційних станів (тривожності, розратованості, агресивності тощо). Використання музики для релаксації, аутогенного тренування, танцювальної терапії.

Психодрама. Проблеми клієнтів, для розв'язання як доцільно використовувати психодраму. Види терапевтичної драматизації для дітей – біодрама, лялькова драматизація. Умови для проведення психодрами. Завдання психодрами. Основні елементи психодрами (протагоніст, режисер, допоміжні «Я», глядачі, сцена). Аналіз методик психодрами: самопрезентація, монолог, дублювання, програвання майбутніх ситуацій та ін.

Проблема причин виникнення "важких" дітей. Різні теоретичні погляди на сенситивні періоди виникнення "важких" дітей. Погляди А. С. Макаренка на причини виникнення "важких" дітей. Характеристика причин, пов'язаних із сімейним вихованням; із особливостями навчально-виховного процесу; із віковими особливостями психічного розвитку дитини; з вродженими патологіями та хронічними захворюваннями.

Класифікація та види "важких" дітей. Різні наукові погляди на види "важких" дітей. Класифікація А.Б. Залкінда. Біогенно та соціогенно важкі діти. Л.С. Виготський про важких дітей. Тип дитини, поведінка якої відхиляється від норми через певний органічний дефект (фізичний – сліпі, глухі, каліки тощо; розумова відсталість). Тип дитини, поведінка якої відхиляється від норми внаслідок функціонального порушення (діти з вадами характеру, психічно або нервово хворі).

Психологічні особливості розвитку невстигаючих учнів. Поняття про невстигаючого школяра. Дослідження психології невстигаючих (М. Славіна та Н. Менчинська). Характеристика видів невстигаючих, виходячи з особливостей розумової діяльності учнів та їх ставлення до навчання.

Види невстигаючих на основі рівнів розвитку мисленнєвої діяльності та ставлення до навчання, їх характеристика. Психологічна характеристика розвитку

особистості невстигаючих учнів. Основні методи та прийоми роботи з невстигаючими учнями.

Підліткові невротичні реакції. Неврастенія як стан, який проявляється у підвищеній втомлюваності та роздратованості. Розлади сну, головні болі, зниження настрою. Фобічні неврози, пов'язані зі страхом спілкування, мовлення, публічних виступів.

Нервова анорексія (хворобливе прагнення до схуднення) і дисморфоманія (впевненість у наявності дефектів зовнішності), які пов'язані з природною для підлітків здатністю мати привабливу зовнішність. Психокорекційні заходи, спрямовані на усунення підліткових невротичних реакцій, зміна уявлень про красу.

Психологічна характеристика дітей з затримкою психічного розвитку. Поняття ЗПР. Розгляд ЗПР як граничного стану між нормою та дебільністю. Причини появи дітей із ЗПР. Види дітей з ЗПР та їх характеристики. Поняття інфантилізму, його причини; види інфантилізму -конституційний, соматогенний, гармонійний, психофізичний. Методи та прийоми роботи психолога з дітьми, що мають інфантилізм. Дитячий аутизм, його ознаки, причини, методи корекції.

Особливості розвитку особистісної сфери та розумової діяльності дітей з ЗПР. Особливості розвитку відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви. Особливості навчальної діяльності дітей з ЗПР. Пізнавальна активність дітей з ЗПР. Особливості розвитку навичок читання, письма, розв'язання математичних задач. Особливості розвитку особистісної сфери дітей з ЗПР.

Дитяча агресивність. Поняття агресії. Види агресії та їх характеристика. Вплив сім'ї на розвиток дитячої агресії.

Агресивність та взаємодія з однолітками. Статева різниця в вияві агресивності. Методи корекції дитячої агресивності.

Адиктивна та кримінальна поведінки як крайні форми соціальної дезадаптації. Поняття делінквентної поведінки. Індивідуально-психологічні чинники, що роблять підлітка підвищено вразливим для шкідливих зовнішніх впливів: емоційна лабільність; необ'єктивна оцінка своїх можливостей; схильність до ризику; навіюваність; агресивність як одна з найважливіших детермінант делінквентності підлітків. Профілактика делінквентності.

Адиктивна поведінка. Алкоголізм та його вплив на психічний та особистісний розвиток особистості. Наркоманія. Психологічні аспекти боротьби з алкоголізмом та наркоманією. Особливості та стадіальність входження особистості в асоціальне угруповання. Процес виникнення адиктивної поведінки.

Розділ IV. Дослідницька діяльність практичного психолога

Гіпотези у психологічному дослідженні. Види гіпотез. Вимоги до наукових гіпотез. Основні правила висунення і перевірки гіпотез.

Експериментальна гіпотеза та її особливості. Процедура та основні характеристики психологічного експерименту. Поняття про психологічний експеримент. Види експерименту. Структура психологічного експерименту. Організація та проведення експериментального дослідження. Ідеальний та

реальний експерименти. Експериментальна вибірка. Поняття змінної. Види змінних. Незалежна та залежна змінні. Визначення зовнішньої змінної. Контроль змінних. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними. Вимір змінних. Критерії якості виміру змінних.

Вимоги до планування психологічного експерименту. Класифікація експериментальних планів. Експериментальні плани: плани для однієї незалежної змінної, плани для однієї незалежної змінної та декількох груп, плани для одного досліджуваного. Доекспериментальні плани. Квазіекспериментальні плани.

Аналіз та представлення результатів психологічних експериментів. Поняття кількісного та якісного аналізу в психологічних експериментах. Наочно-графічне представлення результатів експериментів. Використання комп'ютерів у психологічних дослідженнях. Поняття про науковий стиль. Основні вимоги до структури та оформлення письмового наукового звіту. Вимоги до написання наукової статті.

Галузі практичного застосування досліджень диференційної психології. Диференційний підхід до висвітлення психології характеру. Проблеми психології здібностей через призму диференційно-психологічних досліджень. Людина і професія у вимірі диференційної психології. Предметно-змістові характеристики: психологія рис особистості.

Формально-динамічні і структурно-змістові особливості індивідуальної психіки, їх врахування у роботі практичного психолога. Теорії темпераменту та можливості їх прикладний аспект. Формально-динамічні характеристики темпераменту у теоріях вітчизняних науковців. Психологічні класифікації характеру. Характер як відповідь особистості на фрустрацію. Врахування практичним психологом особливостей темпераменту та характеру у професійній діяльності.

Функціональна асиметрія півкуль головного мозку та її врахування у роботі практичного психолога. Функціональна асиметрія та спеціалізація півкуль мозку як індивідуальна характеристика. Формування асиметрії в онтогенезі. Концепція еквіпотенціальності півкуль (ідентичність півкуль). Концепція прогресивної латералізації (спеціалізація півкуль з моменту народження). Домінантність за мовленням. Домінування руки.

Проблеми гендерної психології. Стаття у структурі індивідуальності. Теорії розвитку статевої ідентичності. Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса. Статеві відмінності у психологічних якостях.

2.2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ В ЕКЗАМЕНАЦІЙНОМУ БІЛЕТІ

1. Основні завдання та зміст діяльності психологічної служби системи освіти.
2. Права і обов'язки практичного психолога в галузі освіти.
3. Структура психологічної служби системи освіти.
4. Етичний кодекс практичного психолога.
5. Плануюча та звітна документація практичного психолога.
6. Історія виникнення зарубіжних психологічних служб.
7. Становлення і перспективи розвитку вітчизняних психологічних служб.

8. Обладнання кабінету практичного психолога.
9. Психодіагностична робота практичного психолога закладів освіти.
10. Малюнкові психодіагностичні методики дослідження особистості.
11. Проективні методи у психодіагностиці.
12. Психологічна просвіта у галузі психологічної служби в системі освіти.
13. Психологічна корекція і психотерапія як види психологічної допомоги.
14. Мета і завдання психологічного консультування у галузі психологічної служби закладів освіти.
15. Психопрофілактична робота психологічної служби в системі освіти.
16. Особливості проведення профорієнтаційної роботи практичним психологом.
17. Психологічна служба початкової школи.
18. Робота психолога з підлітками.
19. Робота психолога зі старшокласниками.
20. Поняття “обдарованість”. Робота з обдарованими дітьми в галузі психологічної служби.
21. Система роботи психолога з батьками учнів.
22. Етапи і технології роботи психолога з педагогом.
23. Вимоги до проведення психолого-педагогічного консилиуму.
24. “Синдром згорання” в роботі практичного психолога. Причини, способи попередження.
25. Вимоги до планування психологічного експерименту.
26. Процедура та основні характеристики психологічного експерименту.
27. Поняття про гіпотезу в експериментальному дослідженні. Види гіпотез. Вимоги до наукових гіпотез.
28. Аналіз та представлення результатів психологічних експериментів.
29. Характеристика основних положень клієнт-центрованої терапії К.Роджерса.
30. Класичний психоаналіз З.Фрейда. Глибинна психотерапія.
31. Механізми психологічного захисту особистості в психоаналізі.
32. Індивідуальна психологія А.Адлера.
33. Аналітична психологія К.Юнга.
34. Соціокультурна теорія особистості К.Хорні.
35. Гуманістична теорія особистості Е. Фромма.
36. Мета і принципи психосинтезу Р.Ассаджиолі. Структура особистості у психосинтезі.
37. Аналіз етапів роботи і технік психосинтезу.
38. Основні положення трансактного аналізу Е.Берна. Структура особистості в трансактному аналізі. Способи визначення его-станів особистості.
39. Характеристика видів трансакцій у теорії Е.Берна.
40. Характеристика видів ігр, життєвих сценаріїв і життєвих позицій особистості у трансактному аналізі.
41. Основні положення, мета і риси позитивної психотерапії Н.Пезешкіана. Аналіз етапів роботи у позитивній психотерапії Н.Пезешкіана.
42. Основні положення НЛП Р. Бендлера і Дж. Гриндера.
43. Визначення репрезентативних систем у НЛП. Робота з якорями. Правила постановки і руйнування якорів у НЛП.

44. Основні поняття когнітивної психології. Види викривлень реальності.
45. Принципи психологічної корекції.
46. Етапи психокорекції.
47. Механізми психокорекційного впливу.
48. Показання до проведення індивідуальної психокорекційної роботи.
49. Показання до проведення групової психокорекційної роботи.
50. Вимоги до психолога, який здійснює психокорекційну роботу.
51. Вимоги до складання психокорекційних програм.
52. Оцінка ефективності психокорекційного впливу.
53. Структура психокорекційного заняття.
54. Поведінкова психотерапія. Характеристика методу систематичної десенсибілізації.
55. Характеристика імерсійних методів психокорекції („повені”, імплозії та парадоксальної інтенції).
56. Характеристика „жетонного методу” психокорекції.
57. Характеристика дітей з яскравими віковими особливостями в критичні періоди розвитку. Прийоми та методи роботи з ними.
58. Характеристика холдингтерапії.
59. Характеристика імаго методу.
60. Психогімнастика як метод психокорекції. Особливості і етапи проведення психогімнастичних занять.
61. Характеристика психодрами як методу психокорекційного впливу. Основні завдання психодрами. Розподіл ролей, завдання і функції діючих осіб.
62. Характеристика арттерапії як методу психокорекційного впливу. Види арттерапії.
63. Особливості використання музики для корекції різних емоційних станів.
64. Етапи, методики і типи завдань малюнкової терапії.
65. Характеристика етапів психокорекційної роботи з казкою.
66. Причини та сенситивні періоди виникнення “важких” дітей. Профілактика їх появи.
67. Підліткові невротичні реакції. Психокорекційні заходи, спрямовані на усунення підліткових невротичних реакцій.
68. Класифікація та види “важких” дітей. Основні напрямки роботи з ними.
69. Психологічні особливості невстигаючих школярів. Методи та прийоми роботи з невстигаючими учнями.
70. Психологічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку. Робота психолога з дітьми із ЗПР.
71. Особливості розвитку особистісної сфери та розумової діяльності дітей з ЗПР.
72. Адиктивна та кримінальна поведінки як крайні форми соціально дезадаптації. Система роботи психолога із соціально дезадаптованими дітьми.
73. Дитяча агресивність. Характеристика факторів, які впливають на її розвиток. Методи корекції дитячої агресивності.
74. Психологічні проблеми особистості та шляхи їх розв’язання.
75. Консультування як метод психологічного впливу.
76. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.

77. Принципи психологічного консультування.
78. Професійна підготовка, кваліфікація, функції та етика консультанта.
79. Засоби впливу консультанта. Консультативна бесіда.
80. Процес психологічного консультування. Етапи психоконсультування.
81. Консультативний контакт. Фізичні та емоційні компоненти психологічного клімату під час проведення психологічного консультування.
82. Комунікативні техніки консультативної допомоги.
83. Техніка емпатичного слухання.
84. Організація психоконсультативної бесіди.
85. Психодіагностичне обстеження в процесі психологічного консультування.
86. Сфери застосування психологічного консультування.
87. Галузі практичного застосування досліджень диференційної психології.
88. Формально-динамічні і структурно-змістові особливості індивідуальної психіки, їх врахування у роботі практичного психолога.
89. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку та її врахування у роботі практичного психолога.
90. Проблеми гендерної психології.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Білет складається з трьох завдань у формі теоретичних питань. Відповіді абітурієнтів оцінюються за 200-бальною шкалою за кожне з завдань. Загальна оцінка дорівнює середній арифметичній оцінок за відповіді на всі завдання білету. Мінімальний середній бал підсумкової оцінки, що дозволяє брати участь у конкурсі – 100 балів.

Кількісні показники	Критерії оцінювання відповіді вступника
200-170 балів	Абітурієнт має системні, повні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальної програми, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати та застосовувати теорію при вирішенні нестандартних завдань, робити правильні висновки, приймати рішення. Має сформовані міцні практичні навички. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно добирати та користуватися джерелами інформації
169-130 балів	Абітурієнт вільно володіє основними теоретичними знаннями, понятійним апаратом, відповідь характеризується достатнім рівнем компетентності. Знання абітурієнта є достатніми, він виявляє здатність встановлювати найсуттєвіші зв'язки між явищами, фактами, робити висновки та узагальнення, застосовувати вивчений матеріал. Для вирішення нестандартних завдань уміє самостійно аналізувати та застосовувати основні положення теорії із несуттєвими неточностями та робить правильні висновки
129-100 балів	Уміє застосовувати знання для виконання завдань за зразком, зміст обмежено необхідним програмним мінімумом, базовими положеннями.. Часткове володіння змістом програми. Зазнає труднощів у використанні теоретичного матеріалу при вирішенні нестандартних завдань, уміє робити окремі висновки. Відповіді на питання логічні, аргументовані, але носять репродуктивний характер і мають неточності.
99-0 балів	Теоретичний зміст програми засвоєний фрагментарно. Абітурієнт виявляє поверхові знання. Більшість передбачених програмою питань розкрити не може, рівень знань побутовий, життєвий. Наводить аргументи і приклади тільки з власного досвіду

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. – М.: Генезис, 2000. – 298 с.
2. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика. – СПб.: Питер, 2002. – 352 с.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. – СПб.: Питер, 2001. – 528 с.
4. Васьківська С.В. Технологія консультування. – К.: Главник, 2005. – 96 с.
5. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: учебное пособие. – М.: Изд-во «Ось-89», 2001. – 224 с.
6. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика. – К.: Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
7. Методы эффективной психокоррекции: Хрестоматия / Сост.К.В.Сельченков. – МН.: Харвест, 1999. – 816 с.
8. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – М.: ВЛАДОС, 2002. – Кн. 3. – 640 с.
9. Общая психодиагностика / Под ред А.А.Бодалева, В.В.Столина. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 304 с.
10. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М.: Сфера, 2000. – 448 с.
11. Осипова А.А. Общая психокоррекция: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 512 с.
12. Основы практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
13. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред Т.І.Пашукової. – К.: Т-во „Знання”, 2000. – 204 с.
14. Практическая психодиагностика / Ред.-сост. Д.Я.Райгородский. – Самара: «Бахрах», 2000. – 672 с.
15. Практическая психология образования / Под ред. И.В.Дубровиной: Учебник для студентов высших и средних специальных учебных заведений. – М.: ТЦ «Сфера», 1997. – 528 с.
16. Психологическая диагностика / Под ред. К.М.Гуревича, Е.М.Борисовой. – М.: УРАО, 2000. – 304 с.
17. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И.В.Дубровиной. – М.: Просвещение, 1991. – 303 с.
18. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навчальний посібник. – К: ВД "Професіонал", 2005. – 656 с.